

BUDAPEST

Szép fővárosunk, Budapest, az ország iparának több mint a felét magába foglalja, központja az igazgatásnak, oktatásnak, kulturális életünknek. Lakossága kétféleképpen mérhető, összerögzítve 525 km², huszonegy kerületre osztva.

Hogyan lett, hogyan született ez a város Duna két partján?

A budai hegyek barlangjai és meleg vízi forrásai már a neolitik korban, évezredekkel ezelőtt is otthont adtak az embereknek. A mai Óbuda északi részén később kelta eredetű nép lakott, ők nevezték el azt a helyet Ak-Inknek, ami „bő vizet” jelent. A római birodalom idején itt húzódott a híres lines, a birodalom határvonala. A határvédő katonák Ak-Inkben, vagy ahogy ők nevezték, Aquincum-ban telepedtek le, katonai tábor és város volt itt. A római kori maradványok ma is láthatók, talán a legnevezetesebb az óbudai amfiteátrum: itt szórakoztak a rómaiak.

A honfoglaló magyarok megszállták ezt a területet. Pesten is, Budán is mészegetők laktak, Pest neve is ebből ered. Dunai átkelőhely volt ez a rész. II. Géza király vásártartó adományozott a helynek. IV. Béla kezdte építeni Buda várát, s ezzel megindult a budai város fejlődése. Mátyás király uralkodása alatt már jelentős kulturális és kereskedelmi központ volt Buda, de a százötven éves török uralom idején visszafejlődött.

Városunk múltja

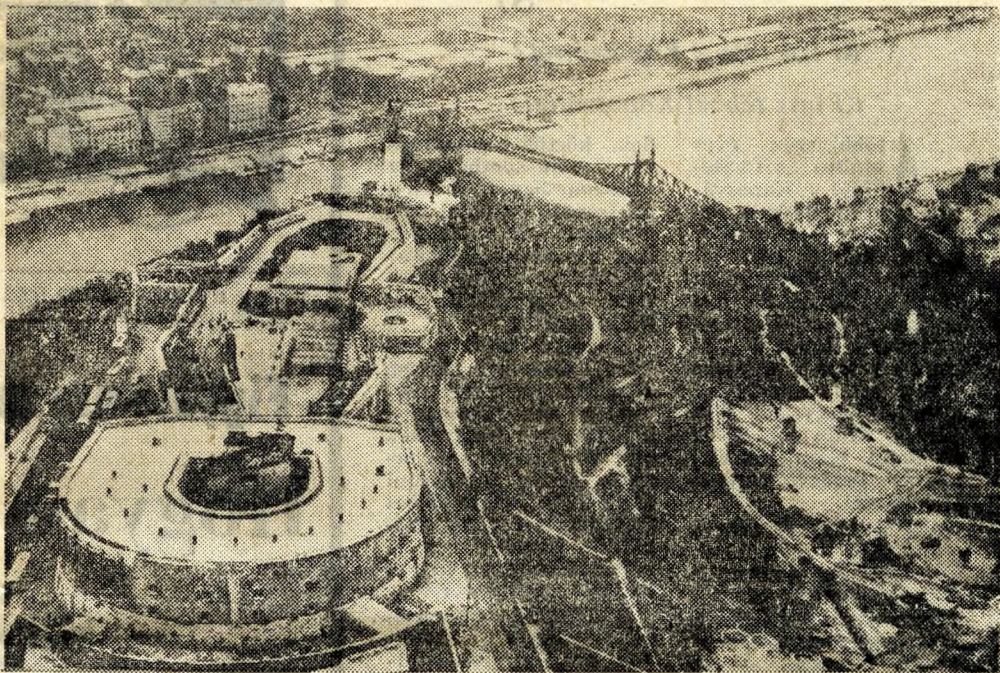
Csak 1703-tól lett „szabad királyi város” Pest is, és Buda is. Budán földművesek, szőlőtermelők laktak. A tizenhetedik század második felében Maria Terézia egyetemet telepített Budára, II. József pedig ide helyezte az országot irányító kormányzatot. Ennek ellenére Pest erőteljesebben fejlődött. A század végén már manufaktúrák is létesültek, ezek voltak a mai gyárak ősei, még minden munkát emberi kéz végzett, de már a mostani fűtőszalagrendszerhez hasonló módon. 1776-ban létesítették Pesten az első textilgyárat, a Valero testvérek szelym-szővő üzemét. Amikor megindult a gőzhajózás és a vasútpépítés, a város még lendületesebben fejlődhetett — létrejött a Ganz-gyár és a Goldberger Textilművek.

A híres árvíz 1838-ban a pesti házaknak több mint a felét romba döntötte. Ennek a szerencsétlenségnek köszönhető, hogy szebb, városiasabb, emeletes paloták épülhettek a régi házak helyén.

A múlt században Pest egyre inkább az ország központjává vált. Számos középületet emeltek, például a Nemzeti Múzeumot, a Tudományos Akadémiát és a Nemzeti Színházat. 1848-tól már hivatalosan fővárosa lett az országnak Pest-Buda. 1872-ben, most száz éve, három részből egyesítették a mai Budapestet: Pest, Buda és Óbuda egyetlen várossá olvadt össze, tíz kerülettel. Ekkor mintegy 180 ezer lakosa volt Budapestnek.

1910-ben a város lakossága már meghaladta az egymilliót. Ide települt a fejlődő ipar, malmok, gépgyárak alakultak, s az ipari munkások már szervezett proletárokká lettek. Csepel és Angyalföld, a két híres munkáskerület volt a forradalmi mozgalmak központja. A Belváros világvárosiasan pompás, a külterületek nyomornegyedekkel zsúfoltak — ilyen volt az akkori városkép. Budapestben dolgozott az ipari munkásság 62 százaléka!

A második világháború bombázásai során a lakóházak 27 százaléka tönkrement. Felrobbantották szép hídeinket is. 1946-ban készült el a Kossuth-híd, és ezzel megindult Budapest újjáépítése. A város azóta szebb, mint valaha, s állandóan épül, fejlődik.

Ahogyan a madarak látják: légifelvétel a Citadelláról és a Szabadság-szoborról

nak, ezek burkolatai és fasorai ugyanis értékesebbek annál, hogysem megszüntessék őket. A közlekedést az észak-déli földalatti megépítése és az Árpád úti villamosközlekedés megszüntetése teszi kelle-mesebbé.

Mindez egyelőre távlati terv. Mi valósult meg az eddigi elképzelésekből, és mi várható az elkövetkező két-három évben?

Nagyszabású kommunális beruházásokat nem terveznek. Újpest villannyal és vízzel jobban el van látva, mint sok más budapesti kerület. A régi csatornavezeték cseréjét tervezik: új főgyűjtő készül. A levegő tisztaságának javítása érdekében a Váci úti üzemek közül újabbak térnek át a földgáz-fűtésre.

E pillanatban 1600 óvodai férőhely van a kerületben. A IV. ötéves terv időszakában még újabb 600 létesül. Az időarányos része már elkészült idáig. Az üzemek 150 férőhellyel bővítik a jelenlegi óvodai helyek számát. A tanács a bölcsődékben nem tervez számottevő bővítést.

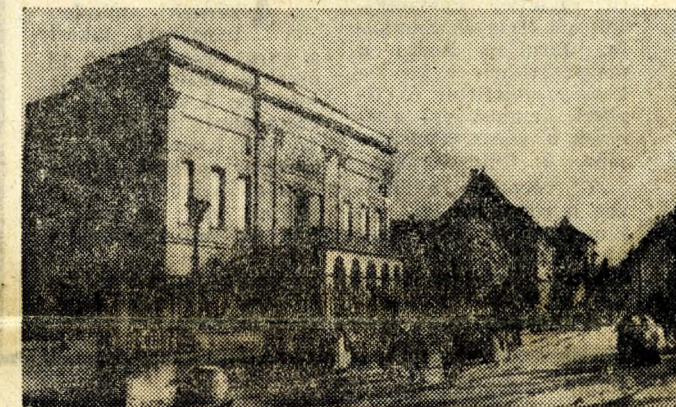
Újpest iskolai és egészségügyi ellátottsága kiugróan magas a többi kerülethez képest. Már ami az ezer lakosra jutó arányt illeti. Színvo-

naluk annál kevésbé — éppen azért, mert régi épületekben vannak. Három iskolát újítottak fel, illetve bővítettek a közeljövőben: a Komjáthy utcát, a Viola utcát és az Erzsébet utcát. A többi iskolában a fűtést korszerűsítik: távgázolaj-fűtésre térnek át.

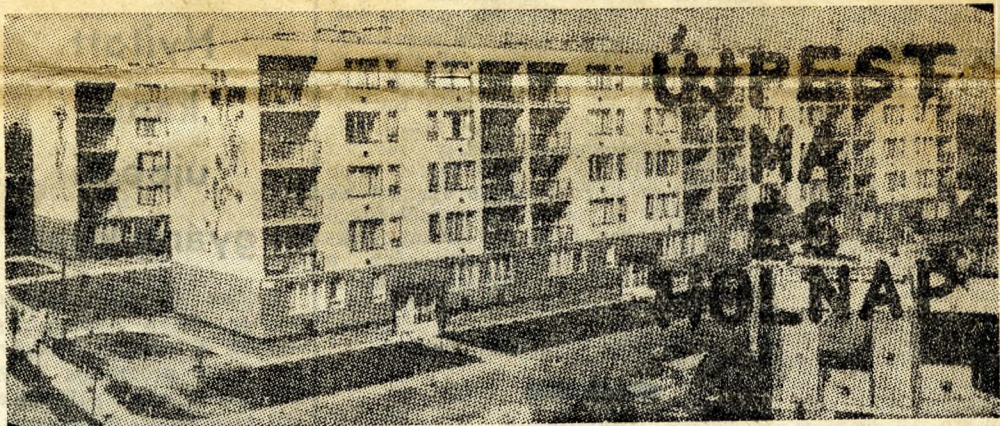
Bővítették, illetve növelik az üzlethálózatot. A piacot bizo-

nyára sokan látták már felújított állapotában. Az év végéig befejeződik az építkezés. Két nagyobb ABC-áruházat terveztek: a Pozsonyi úti már elkészült, a Megyeri úti most épül. Az Izzó lakótelepén kisebb üzlet nyílt, s ugyancsak

(Folytatás a 3. oldalon)

Ilyen volt 130 évvel ezelőtt a mai Astoria-sarok. A kép bal oldalán a Nemzeti Színház első épülete látható

Bármilyen furcsa is, a centenáriumi hangulat a IV. kerületben nem a múlt emlékeinek felidézéséből, történelmi ereklyék gyűjtéséből, évszázados lokálpatriotizmus gyökereiből fakad — nem. Újpest a ma és a holnap feladatait próbálja számba venni a főváros egyesítésének 100. évfordulóján.

Újpest ugyanis nem tekint vissza hosszú múltra. A környéken levő települések kö-

zött a legfiatalabb. A múlt század első felében megindult iparosodás szülte. Nincsenek történelmi emlékei, patinás épületei. Léttalaját az ipar teremtette meg, s határozza meg ma is.

Ezekkel a gondolatokkal kezdte a beszélgetést a kerületi tanács vb-elnöke, Mezösi János és az elnökhelyettes, Somosi József. Az itt következő sorok első sorban újpesti dolgozóink érdeklődésére tart-

hatnak számot, hiszen az 5 gondjaikról, mindennapi környezetiükről esett szó a tanács-házban.

Hol tart ma Újpest, és milyen változások lesznek a centenáriumi évében, illetve a IV. ötéves terv időszakában?

A kerület a főváros egyik legjelentősebb ipari negyede. Az ipar ide településének oka az olcsó telekárak, a megfelelő közlekedés és a Duna menti fekvése volt. A gyárak létesítésével egyidőben megindult az itt dolgozó munkások letelepedése is. Az épületek nagy része spekulációs céllal épült. A minél kisebb befektetés és a minél nagyobb haszonra való törekvés érdekében a telkeket maximális mértékben beépítették, s az épületeket a lehető legnagyobb anyagokból hozták létre. A lakások 70 százaléka szobakonyhás vagy ennél kisebb, de ezen belül is óriási az egyet- len helyiségből álló „lakások” száma. Az épületeket nem szigetelték, s a legfeljebb 30–40 évig lakható épületek ma 80–100 évesek — felújításuk, karbantartásuk szinte lehetetlen.

Ezen a helyzeten változtat majd a IV. ötéves tervben kezdődő rekonstrukció. Noha a 1969-ben meghirdetett tervpályázat elképzelései még módosulnak, az biztos, hogy az újjáépülő városmagnak teljesen új csatornahálózata, távfűtése lesz és magasházak emelkednek ki belőle. A jelenlegi városszerkezet megmarad: a főút vonal továbbra is az Árpád út és a Bajcsy-Zsilinszky út lesz. Az István tér szerepe — új irodaház építésével — tovább bővül. A meglévő utcák túlnyomórészt megmarad-

Milyen lesz a főváros évtizedek, évszázadok múlva? A várostervező szakemberek megfontoltan irányítják a fejlődést. A kiindulási pont — Budapest mai helyzete. A város csillogása, mozgalmassága, élete súlyos gondokkal terhes. Az ország iparának fele itt helyezkedik el, a lakóterületek

város lakóinak száma eléri, sőt talán meg is haladja a kétféleképpen. Rengeteg lakásra van szükség. Az új lakótelepeket elsősorban észak felé fejlesztik. Zöld övezeteket — úgynevezett „zöld ékeket” — hoznak létre, amelyek min-denfelől benyúlnak a város középpontja felé. Az ipari területeket mind jobban elválaszt-

zak egymástól távol helyezkednek el, közöttük parkok, játszótérek, fasorok húzódnak. Rengeteg régi házat bontanak le a külső kerületekben, s a zsúfolt belvárosban is. Ahol új lakótelep épül, ott mintegy 30 százalékos szanasor kerül sor. A város környékén, a Duna mentén üdülőtelepek

és jövője

hatalmas gyárakkal keverednek. Kevesen tudják, hogy a főváros lakóinak fele ma is földszintes házakban él, félig-meddig falusias kerületekben, a lakosság egyharmada pedig a múltból ránkmaradt függőfolyosós, szűk udvaros bérházakba kényszerül a zsúfolt belső kerületek keskeny utcáiban.

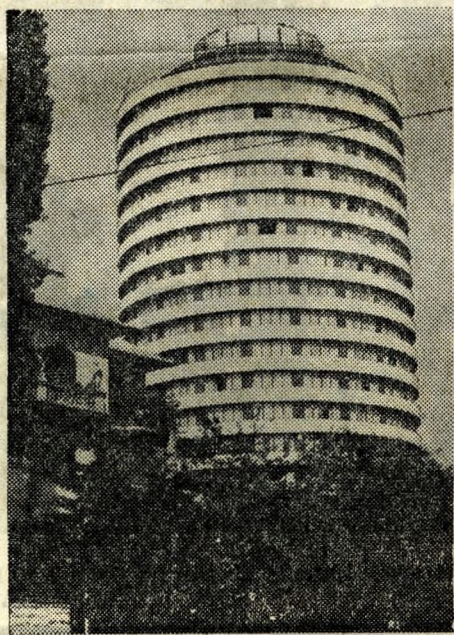
Elég talán ennyit mondani, s máris látjuk, mi a teendője a városfejlesztésnek. Az ezredfordulóra, 2000-ben a fő-

ják majd a lakóterületektől, sok levegőt szennyező üzemet telepítenek ki a városból. Új városközpontokat hoznak létre, hogy ne a belváros legyen a bevásárló és a szórakoztató centrum. A külső kerületekben áruházak, üzletek épülnek, szép tereket alakítanak ki. A legtöbb lakás a III., a IV., és a XIII. kerületben épül majd.

Az épülő új lakótelepeket a korszerű követelményeknek megfelelően alakítják ki, a há-

vannak, ezeket is bővítik, rendezik, szépítik. Milyen lesz a jövő Budapestje? Talán a mi unokáink már úgy néznek az autókra és a buszokra, mint mi a konflisra és a lóvasútra, s ki tudja, tán helikoptereken közlekednek, vagy mozgójárdán... A bizonyos csak az, hogy a város fejlődésének minden mozzanatában a mi munkánk is benne lesz, mindannyian hozzátehetünk valamit fővárosunk szépítéséhez.

Budapest egyik új büszkesége, Európa egyik legszébb, legmodernebb épülete, a Budapest körszálló. A kör alakú magas épület tetőjéről páratlan kilátás nyílik a város pesti és budai oldalára, nem véletlen, hogy a fővárosiak szívesen mennek fel a tetőtérasz-presz-szoba.

Újpest ma, és holnap

(Folytatás a 2. oldalról)

a Pozsonyi úton egy szolgálatóház.

Újpestnek jelenleg három mozija van. Az Árpád úton épül a negyedik. A IV. kerületben a budapesti átlagnál nagyobb a mozibajárók száma. És a színház? Többen hiányolták, hogy Újpestnek, mint munkáskerületnek miért nincs színháza. Meg kell mondanunk ez egy kissé utópisztikus elképzelés, óhaj. Valamikor működött itt színház, de megbukott. A kerület lakossága nem tudta „éltartani”. Az pedig még nehezebben képzelhető el, hogy más, esetleg távoli kerületekből zarándokolna el a közönség ide egy színházi előadás kedvéért. Egyébként is: a színház nemcsak az előadást és az épületet jelenti. Olyan millió, környezet is kell hozzá, ahol szívesen sétálnak előadás után az emberek, ahol kirakatokat lehet nézegetni, ahol a mindennapi megszokott út helyett valami új vizuális élményt is kap a színházbamező.

De beszéljünk az ünnepi felkészülésről is. Mit tesznek az újpestiek a centenárium tiszteletére?

A programok egyik csoportja a városrendezéssel, a városkép szépítésével függ össze.

Két óvodát helyeznek üzembe: az Izzó 150, és a Vörösmarthy utcai 100 személyes óvodát. A velencei ifjúsági tábor összes faházát felépíteték, jövőre teljesen elkészül a vízvezeték is. A Könyves Kálmán gimnázium udvarán rugalmas burkolatú kosárlabdapályát építenek.

Az Egy üzem — egy iskola akció a kezdeti akadozás után olyannyira fellendült, hogy a kapcsolatok egy része a centenárium időszaka után is folytatódik. Ez év végére átadják az öregek napközijét. Az Árpád úton, a városkapunál új gyermekjátszóteret építenek a KISZ-esek — az anyagiakat az Egyesült Izzó vállalta. Ugyancsak az Izzó dolgozói segítenek 1973 első félévében a Fóti út és a Káposztásmegyeri út sarkán levő üres terület parkosításában, játszótérre alakításában. A Kossuth utca és a Damjanich utca sarkán levő leromlott állapotú játszóteret is rendbehozzák a Kossuth utcai óvodások örömére.

A főútvonal legcsúnyább épületeit az IKV segítségével tatarozzák. Az üzemek a saját épületeik külső szépítéséről gondoskodnak. A tanács zártkörű pályázatot ír ki esztétikailag és funkciójának egyaránt megfelelő, gazdaságos, egyszerűen gyártható árusító pavilonok tervezésére, hogy a városképileg nem megfelelő árusítóbódékat felszámolják.

Ez év őszén, s a jövő év tavaszán nagyszabású fásításba kezd a kerület ifjúsága. A Szilas patak menti területet is rendezik. A házfelügyelők számára járdatisztasági versenyt indítanak.

Az időjárás viszonyosságainak kitett, és nagy forgalmú megállóhelyeken a lakosság igényei alapján négy fedett várakozóhelyet létesítenek.

Kevés a park a kerületben. A tanácsháza melletti emlékműnél levő parkot a 8-as villamos vonaláig meghosszabbítják. A tervezésre a műegyetem KISZ-eseit, a tereprendezésre a kerület fiataljait kéri fel. A népfront, az MTS és a Vöröskereszt támogatásával erdei tornapálya létesül.

És milven kulturális események lesznek az elkövetkező hónapokban?

Pest, Buda és Óbuda egyesítésének 100. évfordulójáról ünnepi tanácsülésen emlékeznek meg. A városkapunál diszkutat állítanak fel, a beérkezett öt terv egyikét. A Mafilm-mel egy 8—10 perces dokumentumfilmet készíttetnek a régi és az új Újpestről. 1973 végére elkészül az Újpest-monográfia.